

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 5 (7)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

5

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Minojiddinov A.A. Meva-sabzavot tarmog‘i korxonalarini boshqarishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo‘llari	8
Mirzayev A.T., Dilnozaxon M. O‘zbekistonda turizm marketingi samaradorligini baholash va uni takomillashtirishning integratsiyalashgan mexanizmi.....	12
Shavkatov A.Sh. O‘zbekistonda kichik biznes rivojlanishining institutsional va makroiqtisodiy asoslari.....	16
Махаммаджанов М.М. Инновационная трансформация банковского сектора Узбекистана: общесистемные тенденции и финансовые результаты.....	20
Sativaldiyeva G.X. IFRS 16 “Ijara” xalqaro standartiga muvofiq ijara hisobidagi o‘zgarishlar.....	24
Ismailov X.M. Aloqa korxonalari moliyaviy barqarorligini ta‘minlash metodologiyasini takomillashtirish masalalari.....	28
Yusubov I.I. Mintaqada iqtisodiyotni barqarorlashtirishda raqamli xizmatlarning rivojlanishi.....	32
Saidaxmedov N.X. Paxta-to‘qimachilik klasterlari faoiyatini shakllanishi va rivojlanishining zamonaviy nazariyalari.....	35
Istamqulov D.Q., Danyarova F.B. Milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirish yo‘llari.....	40
Aipova I.I. Resurs samaradorligini baholashning nazariy usullari va ko‘rsatkichlari.....	43
Mirzaraximova A.A. Tijorat banklari tomonidan aloqa sohasini moliyalashtirish samaradorligini oshirish yo‘llari.....	49
Xalmirzaev A.A. Yer va suv resurslaridan samarali foydalanishda hududiy ixtisoslashuvning ahamiyati va iqtisodiy samaradorligi.....	53
Sidikov Z.A. Sirdaryo viloyatida sanoatlashtirish jarayonining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri.....	59
Usmanova N.Y. Raqamli iqtisodiyotda menejment qarorlarini qabul qilishda innovatsion texnologiyalarning roli.....	63
Ergashev R.X., Rajabaliyeva I.A. Transport-logistika infratuzilmasini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish.....	67
Raximova D.S. Barqaror restoran amaliyotlari: oziq-ovqat chiqindilarini kamaytirish va qayta ishlashning innovatsion yondashuvlari.....	70
Narzullayeva X.A. Investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishning xalqaro tajribalari.....	76
Muxitdinov Sh.Z. Kichik agrobiznes subyektlarida mahsulotlar eksportini rivojlantirishga ta‘sir etuvchi omillar.....	84
No‘monov O.O‘. Agrotadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatiga ta‘sir etuvchi makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy omillarni kompleks baholash.....	88
Yeshimbetov U.X. O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligini barqaror rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....	92
Raximova K.N. Tadbirkorlik sharoitida yashil biznesni tashkil etish va rivojlantirishining o‘ziga xos xususiyatlari	97
Хошимов П.З., Тўрахожайев Х.Х. Ислоний банкларнинг ишлаш тамойиллари ва ислон молия тизимининг Ўзбекистон иқтисодиётига таъбиқи.....	100
Sattarov R.A. An integrated methodological framework for evaluating and forecasting interregional economic cooperation: an input-output approach (evidence from Uzbekistan).....	107
Farmanov J.Z. Mintaqada asalarichilik ekotizimining tamoyillari va ekologik-geografik xususiyatlarini takomillashtirish	111
Qurbonov A.B. Janubiy iqtisodiy rayonda qishloq xo‘jaligi orxonlarining tarkibiy o‘zgarishi va agrar kooperatsiyani rivojlantirish yo‘nalishlari.....	114
Тоштемиров Т.Т. Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятини кенгайтиришда солиқ механизмларида фойдаланиш масалалари.....	119
Arziyev M.A. O‘zbekiston iqtisodiyotini transformatsiyalash sharoitida oilaviy tadbirkorlikni rivjlantirishning ustuvor yo‘nalishlari.....	122
Maxkamova S.Sh. Ekologik innovatsiyalar orqali yerni oqilona boshqarishning tashkiliy va iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	127
Olimova N.X. Yashil moliyalashtirishning rivojlanish tendensiyalari hamda hozirgi amaliyoti: milliy kontekst	137
Zaylobitdinova H.X. Davlat oliy ta‘lim muassasalarining tijorat faoliyatini samarali boshqarish strategiyalari.....	141
Komilov A.I. Evolution of the catering industry in the context of digital technologies.....	145

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

Sotvoldiyev N.N. Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda mehnat bozoriga ta'sir etuvchi omillar.....	149
O'rinov A.A. Sanoat tarmoqlarining investitsion imkoniyatlarini barqarorlik indikatorlari asosida boshqarish mexanizmlari.....	154
Ahmadaliyeva R.A. O'zbekistonda xufyona iqtisodiyotga qarshi kurashish samaradorligi.....	158
Uzganbayeva D.T., Alimova Sh.F. The role of investment strategies in transforming small business entities into large corporate structures.....	162
Goziyev M.Sh., Abdufattoyeva M. Sun'iy intellekt asosida iqtisodiy qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirish.....	167
Qobilov H., Uzganbayeva D.T. O'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning ro'li: so'nggi yillardagi islohotlar sharoitida iqtisodiy o'sish va bandlikka qo'shayotgan hissi.....	170
Sotiboldiyeva R., Uzganbayeva D.T. O'zbekistonda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati.....	174
Маматкулов З.Ш. Хизмат кўрсатиш фаолиятининг шакллантириш ва бошқаришда хориж тажрибаларидан самарали фойдаланишнинг инновацион йўналишлари.....	179
Shamsiddinov P., Uzganbayeva D.T. Iqtisodiyotning raqamlashtirishning afzaliklari va uning oqibatlari.....	185
Qosimov A.S. Jizzax viloyati mahallalarining qayta nomlanishi va demografik jarayonlar va iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari.....	189
Qodirov A., Tulaganov E.J., Berdimurodov U.S. Inson kapitalini kapitalizatsiya qilish va samaradorligini oshirish.....	192
Saidkarimova M.I., Sobirov O.A. Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo'llari.....	199
Saidova M.J. Sanoat transformatsiyasi sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni (Andijon viloyati misolida)	203
Юсупов А.С., Пардаев Х.Ф. Динамическое управление международным портфелем акций: механизмы ребалансировки и преимущества глобальной диверсификации в условиях волатильности валютных рынков.....	206
Burxonov J.X., Soliyev I.I. Mehnat bozorini tartibga solishda innovatsion yondashuvlarning xorij tajribasi tahlili.....	213
Xaitbaev J.O. Mintaqa iqtisodiyotini barqarorligini ta'minlashda suv resurslaridan foydalanishning ko'p omilli ekonometrik modellari.....	217
Saidov U.S. Kichik tadbirkorlik subyektlarida ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirishning moliyaviy yo'nalishlari.....	221
Nurmaxanmadov N.B. Iqtisodiyotning ekologiyaga ta'sir moyilligining oshib borishi muammosi.....	224
Xudayberdiyev K. Davlat xaridlarida elektron platformalar faoliyatini optimallashtirishda sun'iy intellektga asoslangan moderatsiya mexanizmlarining roli.....	230
Xolxo'jayev E.G'. Davlat xaridini tashkil etishda elektron savdolardan foydalanish samaradorligi hamda imkoniyatlari tahlili.	234
Rustamova F.A. Qishloq joylarda tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligini baholash va uni oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	238
Ikromov A. Iqtisodiy jarayonlarni ekonometrik modellashtirishda integro-differensial tenglamalarning o'rni va ularni tadqiq etish.....	241
Sarimsakov B.R., Usmonov J.Q. Xorijiy mamlakatlarda inson kapitalidan qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida samarali foydalanish tajribalari.....	245
Maraimov I.R. O'zbekistonda kambag'allikni kamaytirish va aholi turmush farovonligini oshirish.....	251
Yusupov Sh.B. Xorazm viloyatida sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholash va oshirish yo'llari: 2020–2025 yillar tahlili va 2030 yilga prognoz.....	256
Chintemirova D.Sh. Hududlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari.....	260
Xusanova Z.R. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari va unga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.....	265
Tajiboyev S.O., Gulimboyev S.I. Moliyaviy siyosatning investitsiya muhitiga ta'siri.....	270
Tajiboyev S.O. G'aznachilikda to'lovlarni amalga oshirish.....	275
Xaydarov M., Baxtiyorov I. Innovatsion iqtisodiyot g'oyalari va ularni oliy ta'lim tizimi orqali qo'llashning nazariy asoslari.....	279
Ким Т.В., «Зарубежный опыт развития циркулярной экономики и её роль в формировании ресурсосберегающей модели экономического развития».....	286

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

Saydullayeva R.U. Analysis of financial efficiency and profitability in the green economy: the role of IAS and IFRS standards.....	292
Galatov A.A., Karimova G.A. O‘zbekistonda Islomiy moliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi nobank tashkilotlar faoliyati va strategik boshqaruv tizimining tahlili.....	296
Tursunov F.U. Oliy ta‘lim sifati monitoringini takomillashtirish mexanizmlarini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari... ..	300
Yakhshiboev R.E. Retrieval-augmented generative AI for smart learning content.....	303
Ergashev S.A. Sanoat korxonalarini barqaror rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish: ilmiy-nazariy va amaliy asoslar.....	307
Абдуллаева Р.Ғ., Тажибаева Н.Ф. Ўзбекистон иқтисодиётида инвестицияларнинг устувор йўналишлари ва ривожланиш истиқболлари.....	311
Sayfullayev J. Why organizations struggle to implement green management practices: key barriers and practical solutions.....	316
Sirojiddinov K.I. Korxonaning raqobatbardoshligini baholash usullari.....	319
Ibraximov X.S. Mintaqalarda tadbirkorlik muhitini shakllantirishda kichik biznesni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘rni va mexanizmlari.....	324
Tajibayev K.Q. Farg‘ona vodiysida kichik biznes sub’ektlari raqobatbardoshligini oshirishning metodologik asoslari.....	328
Abdulxakimov Z.T. Barqaror rivojlanish evolyusiyasi va tarkibiy qismlari masalalari.....	332
Pazilidinov M.M. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlarning raqamlashtirish tajribasi.....	337
Жураева М.З., Ахмедов Р.М. Экосистема применения системного подхода в менеджменте транспортной инфраструктуры.....	341
Ахмедов Р.М. Основные требования к разработке системного подхода в менеджменте дорожного хозяйства Республики Узбекистан.....	348
Mamasiddiqova F.X. Qishloq xo‘jaligida mahallalar ixtisosligi: nazariy asoslar, regional tahlil va rivojlantirish istiqbollari.....	353
To‘rayev A.A. Mehnat bozorini texnologik transformatsiyalash sharoitida ishchi kuchi raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlari.	358
Солиев И.И. Концептуальные основы институциональной автономии вузов в условиях модернизации системы образования Узбекистана.....	362
Xasanov S.Q. Sanoat korxonalarini rivojlantirishda modernizatsiya va klaster yondashuvining o‘rni.....	365
Murodov A. Aholining real pul daromadlarini va xarid qobiliyatini oshirishning nazariy asoslari.....	369
Карабаев Р.З. Искусственный интеллект в цифровой экономике Узбекистана.....	374
Rasulova Sh.A. Bozor iqtisodiyotida monopoliyaning mohiyati, shakllari va uning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri.....	378
Salimov A.F., Rasulova Sh.A. Bozor muvozanati va unga ta’sir ko‘rsatuvchi omillar.....	381
Sattarova G.X. O‘zbekiston logistika bozorida yuk tashish xavflarini sug‘urta orqali kamaytirishning iqtisodiy samaradorligi.....	385
Муродхўжаева Ф.М. Маҳаллий саноатни шакллантиришда кластер ёндашуви ва 2030 йилгача трансформациянинг прогноз параметрлари (Наманган вилояти мисолида).....	389
Yoqubjonov R.R. Kichik biznes mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	396
Nasritdinov B.X. Risklarni integral baholash kichik biznesda moslashuvchan boshqaruv tizimi asbobi sifatida	400
Abdurazzoqov H.A. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining hozirgi holati va tendentsiyalari.....	406
Turgunov M.M., Soliyev I.I. Milliy innovatsion tizim samaradorligini oshirishning strategik yo‘nalishlari.....	411
Kuzimuratova D.M. O‘zbekiston Respublikasida tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish va takomillashtirish.....	414
Soyibjonov I.S. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida rivojlantirish.....	419
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	423
Odinayev G‘.J. Nogironligi bo‘lgan aholi qatlamini strategik sohalarda band qilish loyihalari.....	427
Abduvahobov V.B. Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishning global standartlari va O‘zbekiston tajribasi: kompleks tahlil.....	430
Қўзиёва Н.Н. Билвосита солиқларнинг шаклланиши ва ривожланиб бориши.....	435

**JIZZAX VILOYATI MAHALLALARINING QAYTA NOMLANISHI VA DEMOGRAFIK
JARAYONLAR VA IQTISODIY SAMARADORLIK KO‘RSATGICHLARI**

**ПЕРЕИМЕНОВАНИЕ РАЙОНОВ В ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ,
ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ И ПОКАЗАТЕЛИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
ЭФФЕКТИВНОСТИ**

**RENAMING OF NEIGHBORHOODS IN JIZZAKH REGION AND DEMOGRAPHIC
PROCESSES AND ECONOMIC EFFICIENCY INDICATORS**

Qosimov Azimjon Sanaqul o‘g‘li

Jizzax davlat pedagogika universiteti, Ta’lim menejmenti kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya

Jizzax viloyati misolida mustaqillik yillarida mahalla institutining shakllanishi, huquqiy asoslarining takomillashishi va hududdagi toponimik o‘zgarishlar tahlil qilingan. Tadqiqotda sho‘ro davri mafkurasini aks ettiruvchi joy nomlarining milliy qadriyatlar va tarixiy shaxslar nomlariga o‘zgartirilishi jarayoni arxiv ma’lumotlari asosida yoritilgan. Shuningdek, maqolada viloyat tumanlaridagi demografik dinamika, aholi zichligi, urbanizatsiya jarayonlari va etnik tarkibdagi o‘zgarishlar statistik tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: Jizzax viloyati, mahalla instituti, qayta nomlash, toponimika, demografik jarayonlar, aholi zichligi, urbanizatsiya, o‘zini-o‘zi boshqarish, arxiv hujjatlari.

В данной статье на примере Джизакской области анализируются процессы становления института махалли в годы независимости, совершенствование его правовых основ и топонимические изменения в регионе. На основе архивных данных освещается процесс переименования географических объектов, отражавших советскую идеологию, в названия, соответствующие национальным ценностям и именам исторических личностей. Также в статье представлен статистический анализ демографической динамики, плотности населения, процессов урбанизации и изменений этнического состава в разрезе районов области.

Ключевые слова: Джизакская область, институт махалли, переименование, топонимика, демографические процессы, плотность населения, урбанизация, самоуправление, архивные документы.

This article analyzes the formation of the mahalla institute during the years of independence, the improvement of its legal framework, and toponymic changes in the Jizzakh region. Based on archival data, the process of renaming place names that reflected Soviet ideology to names associated with national values and historical figures is highlighted. Furthermore, the article provides a statistical analysis of demographic dynamics, population density, urbanization processes, and changes in ethnic composition across the districts of the region.

Keywords: Jizzakh region, mahalla institute, renaming, toponymy, demographic processes, population density, urbanization, self-governance, archival documents.

O‘zbekiston mustaqilligining dastlabki kunlaridanoq barcha sohalarda jadal amalga oshirila boshlagan ijtimoiy — iqtisodiy islohotlar o‘zini-o‘zi boshqarishning an’anaviy shakli hisoblangan mahalla faoliyatini takomillashtirish hamda uning vakolat doirasini yanada kengaytirish borasida ham muhim ahamiyat kasb etdi. U quyi hokimiyat organi, boshlang‘ich ijtimoiy tashkilot maqomini oldi, uning bajaradigan vazifalari kengaytirildi. Bu esa xalqimiz tarixiy an’analarining tiklanishida, fuqarolarimiz ongida ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bunda o‘zaro ijtimoiy munosabatlar tizimi jamoatchilikni yagona g‘oyani amalga oshirish vositasi sifatida yuzaga keladi.

Jamoadi umumiy qarashlarga ega bo‘lish yoki maqsadlarni amalga oshirish kishilarning nafaqat ma‘naviy aloqalarida, balki moddiy munosabatlarida ham aks etadi.

Bunda kishilar o‘zlarining turmush tarzidagi munosabatlarini o‘zaro bordi–keldi, oldi–berdi, ya‘ni amaliy harakatlari orqali namoyon etadilar. Shu munosabat bilan jamoatchilik fikri, ya‘ni uning ko‘pchilikka tayanishi kishilar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar ta‘sir kuchini belgilab, shaxsiy munosabatlarga qaraganda, jamoatchilik fikri ustuvor ekanligini tasdiqlaydi[1:14].

Jizzax viloyat hududidagi mahallalar va ularning faoliyati haqida so‘z yuritar ekanmiz, bu erda ham o‘zini o‘zi boshqarishning alohida, o‘ziga xos uyushmasi mahalla tizimi mavjud. Mahalla instituti faoliyatining takomillashuvi davlat mustaqilligining ilk yillaridan boshlandi.

Hozirgi kunda viloyatda jami 309 ta mahalla fuqarolar yig‘inlari mavjud bo‘lib, shundan 51 tasi chegara mahallalar va 2 ta mahalla jamoatchilik asosida faoliyat yuritadi. Obuz, Qoraqo‘yli, Qashqabuloq qishloqlarida yashovchi fuqarolarning talablarini inobatga olgan holda, erdan samarali foydalanish va ishlab chiqarish jarayonlarini to‘g‘ri tashkil etish maqsadida Gallaorol tuman hokimining 2000-yil 25-apreldagi № 149-sonli qarori tasdiqlandi va D. Yuldoshev nomli shirkat xo‘jaligi hududida “Yangi-hayot” shirkat xo‘jaligi tashkil etildi[2:2021].

2001-yilda Ittifoq qishloq fuqarolar yig‘ini hududida jami 20 ta aholi punktlari mavjud bo‘lib, eng chekka aholi punktigacha tuman markazidan 70 km.ni Ittifoq qishloq fuqarolar yig‘ini markazidan esa 35 km bo‘lgan masofani tashkil etadi. Bu esa aholining yashash joyidan ma‘lumotnoma olish, kam ta‘minlangan hamda ko‘p bolali oilalarni ijtimoiy himoyalashga qaratilgan hujjatlarni rasmiylashtirishda qiyinchiliklar tug‘dirdi[3:44.19.48.1].

G‘allaorol tumani hokimining taklifi va aholining iltimosi qondirilib, G‘allaorol tumani tarkibida Markazi “Anoyi” aholi punkti bo‘lgan “Gulchambar” qishlog‘i tuzilib, uning tarkibiga “Ittifoq” qishlog‘i hududining G‘.G‘ulom nomli shirkat xo‘jaligi foydalanib kelayotgan erlardan iborat qismi (Anoyi, Jarbuloq, Beshbola, Tepali, Gorbuloq va Qizilbuloq) aholi punktlari bilan birga kiritildi[4:448.19.46.18].

O‘zbekiston Respublikasi Jizzax viloyati G‘allaorol tumani hokimi qarori bilan hududdagi M. Ogahiy nomli 21-maktabni ajratib alohida 82-maktab etib tashkil etildi[5:448.19.46.29].

Arnasoy tumanidagi Y. Fuchik, I.Konev, S.Timoshenko, K.Rokossovskiy, A.Vasilyevskiy, R.Malinovskiy va A.Grechko nomli davlat xo‘jaliklaridan odamlarning nomi olib tashlanib, ular mos ravishda 14, 15, 15- a, 23, 23- a, 14- b va 4- davlat xo‘jaliklari, Zarbdor tumanidagi “XXV partiya syezdi” davlat xo‘jaligi 5- davlat xo‘jaligi deb yuritildi[6:448.19.2.2].

Endi Jizzax viloyati mahallalarining demografik holatiga e‘tibor qaratib o‘tamiz. Jizzax viloyati O‘zbekistonning markaziy qismida joylashgan viloyati hisoblanib, bu erda ham o‘zini o‘zi boshqarishning alohida, o‘ziga xos uyushmasi mahalla tizimi mavjud.

Qishloq aholisining zichligi, aholi manzilgohlarining soni, ularning katta kichikligi joylarning tabiiy sharoiti, geografik o‘rni, xo‘jalik sohalariga ixtisoslashganligiga bog‘liq. Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, viloyat tumanlarining tabiiy sharoiti va infratuzilma tizimidan kelib chiqqan holda qishloq aholi manzilgohlarini ularning katta kichikligi bo‘yicha quyidagi guruhlariga ajratish mumkin: aholi soni 500 kishigacha bo‘lgan qishloq aholi punktlari Forish (48 ta) va G‘allaorol (30) tumanlarida ko‘pchilikni tashkil etib, viloyatdagi 500 kishigacha bo‘lgan jami qishloqlarning 56,5 foizini tashkil qiladi. Mazkur tumanlarning tog‘ va tog‘oldi hududlarida kalta soylarda kichik aholi punktlarining lentasimon joylashganligini ko‘rishimiz mumkin.

Shahar aholi soni 1000 kishigacha bo‘lgan qishloqlar Baxmal (43 ta) Forish (41 ta) qishloq va G‘allaorol (31 ta) tumanlarida ko‘pchilikni tashkil etib, viloyatdagi 1000 kishigacha bo‘lgan jami qishloqlarning 71 foizini tashkil qiladi; 3000 kishilik aholiga ega bo‘lgan qishloqlar G‘allaorol (44 ta) va Baxmal (39 ta) tumanlarida ko‘proq bo‘lib, ularning hissasiga viloyatdagi 1000 3000 kishigacha bo‘lgan jami qishloqlarning 48,5 foizi to‘g‘ri keladi; aholi soni 3000 5000 kishigacha bo‘lgan qishloqlar bo‘yicha Sharof Rashidov (8 ta), Zomin (6 ta) va Zarbdor (6 ta) tumanlari etakchi hisoblanib, ular viloyatdagi mazkur guruhga tegishli bo‘lgan jami qishloqlarning 54 foizini tashkil qiladi. Eng yirik qishloqlar (5000 kishidan ortiq) ham ko‘proq Sharof Rashidov (8 ta), va Do‘stlik (5

ta) tumanlariga to‘g‘ri keladi. Ushbu hududlarda viloyatdagi aholisi 5000 kishidan ziyod bo‘lgan jami qishloqlarning 68 foizi joylashgan. Jumladan Sharof Rashidov tumanida Saraylik (16750 kishi), Xayrobod (6910 kishi), Yangiqishloq (6590), Olmachi (6408 kishi), Do‘stlik tumanida Bog‘ot (7453 kishi) va Qahramon (6675 kishi) qishloqlari katta qishloqlar sirasiga kiradi[7:448.1.19.17]. Bu qishloqlarda aholi azaldan dehqonchilik bilan birgalikda hunarmandchilik bilan ham shug‘ullanib kelishgan. Aholining etnik tarkibi xususida shuni aytish mumkinki, Jizzax viloyatida jami 70 dan ortiq millat vakillari yashaydi. Agar 1975-yilda o‘zbek millatiga mansub aholi viloyat aholining 72,5 %ni tashkil etgan bo‘lsa, 1995-yilda bu ko‘rsatkich 82,9 %ga etgan. Quyidagi jadvaldan ma‘lum bo‘ladiki, viloyatda 1975-1985-yillarda rus, 1975-1990 yillarga kelib koreyslarning soni ortib borgan bo‘lsa, 1990-1995-yillarda aksincha ularning salmog‘i kamayib borgan[8:M440.7.2.100]. Viloyatda rus, koreys, tatar, qozoq va boshqa millatlar sonining kamayib borishi ularning Rossiya Federatsiyasi, Qozog‘iston va boshqa davlatlarga ko‘chishi bilan bog‘liqdir.

Tumanlarning aholi zichligini alohida tahlil qilish maqsadga muvofiq, chunki tog‘ va tog‘ oldi hududlari bilan cho‘l mintaqalari har xil tabiiy sharoit va xo‘jalik yuritish imkoniyatiga ega ekanligi — aholi zichligida rol o‘ynovchi asosiy omildir. Zichlik ko‘rsatkichining o‘zgarishi aholi soni o‘zgarishlari bilan bog‘liq bo‘lganligi tufayli, aholi sonining o‘zgarishlarini tumanlar bo‘yicha ko‘rib chiqish maqsadga muvofiqdir.[9:54] Bizga ma‘lumki, XX asrning so‘nggi 10 yilliklarida Jizzax viloyatining cho‘l tumanlariga aholi migratsiyasining kuchli oqimi sodir bo‘lgan. Shunga ko‘ra, tog‘li tumanlarda migratsiya saldosiining manguligi doimiy ko‘rsatkich kasb etgan. Ayni paytda ham aholining tabiiy o‘shish jarayonida doimiy o‘shish tendensiyasi kuzatiladi. Mustaqillik yillarida viloyat bo‘yicha migratsiya saldosi manfiy ko‘rsatkichga ega bo‘lsa-da, viloyat aholisining son jihatdan o‘shib borishi aholi zichligining ortib borishini ta‘minlaganligini qayd etish lozim bo‘ladi.[10:2024]

Keltirib o‘tilayotgan ma‘lumotlar bizga XXI asrning birinchi o‘n yilligida tumanlar aholisining o‘shishi va unga muvofiq tarzda aholi zichligining o‘zgarishini tahlil qilish orqali ba‘zi hududlarning, xususan tog‘li va cho‘l tumanlarining aholi sonini aniqlash va bu o‘zgarishlar haqida qiyosiy xulosa chiqarish imkonini beradi. Umumiy tarzda viloyatning Mirzacho‘l tumanidan tashqari qolgan barcha tumanlarida aholi zichligi izchil o‘shib borgan. Zichlikning ortib borish surati Sharof Rashidov tumani va Jizzax shahrida nisbatan yuqori darajada ekanligi kuzatiladi.[11:2020]

Jizzax viloyati statistika boshqarmasi ma‘lumotlariga ko‘ra 2021-yilda viloyat bo‘yicha 527 ta qishloq aholi punktlari mavjudligi qayd etilgan. Jumladan, Sharof Rashidov tumanida katta qishloqlarning ko‘p bo‘lishi tabiiy hol. Chunki, tuman Jizzax shahriga bevosita tutashganligi sabab bu erda urbanizatsiyalanish jarayoni boshqa tumanlarga nisbatan yuqori. Tumanda har bir qishloqqa o‘rtacha 3377 kishi to‘g‘ri keladi. Shuningdek, aholi punktlarining joylashish xususiyatiga ko‘ra nuqtasiman yoki tugun shakliga ega bo‘lgan Do‘stlik va Mirzacho‘l tumanlarida har bir qishloqqa yuqoridagilarga mos holda 4621 va 3200 kishi to‘g‘ri keladi. Mazkur tumanlarda viloyatning boshqa tumanlariga nisbatan aholi punktlarining kam sonliligi kuzatiladi (87 ta). Biroq ular o‘zida birmuncha ko‘proq aholini mujassamlashtirgan.

Xullas, tadqiqot asosida bugungi kunda Jizzax viloyatidagi mahallalarning barcha faoliyatini etnik tarkibi xilma xil bo‘lgan mahalla fuqarolar yig‘inlari, geografik joylashuviga, aholi soni, uning zichligi, joylashuviga ko‘ra shahar va tuman markazida va markazdan uzoqda, tog‘ va tog‘oldi hududlarida joylashgan mahallalar, joylashuviga ko‘ra viloyat markazida hamda qo‘shni davlatlar bilan chegara hududlarda joylashgan mahallalarga bo‘lgan holda tahlil etish mumkinligi tasdiqladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Egamberdiyeva N., Abdimo‘minov O. va boshqa. “O‘zbekiston mahallalari: tarix va hozirgi zamon” Monografiya. / T:2021-yil. B-14
2. Жizzax viloyati Mahalla va oilani qo‘llab-quvvatlash boshqarmasining 2019-2020-yillar yakunlari bo‘yicha Hisoboti va 2021-yilda amalga oshirilishi mo‘ljallangan rejasi ma‘lumotlari.
3. JVDA, 448-fond, 19-ro‘yxat, 48-ish, 1-varaq.
4. JVDA, 448-fond, 19-ro‘yxat, 46-ish, 18-varaq.
5. JVDA, 448-fond, 19-ro‘yxat, 46-ish, 29-varaq.
6. JVDA, 448-fond, 19-ro‘yxat, 2-ish, 2-varaq.

7. JVDA, 448-fond, 1-ro‘yxat, 19-ish, 17-varaq.
8. Sharof Rashidov tuman davlat arxivi. M-440-fond, 7-ro‘yxat, 2-ish, 100-varaq
9. Jizzax viloyati geografiyasi. B.54
10. Begimkulov J. Mustaqillik yillarida Jizzax viloyatida yuz bergan ijtimoiy-demografik o‘zgarishlar xususida Образования и инновационные исследования (2024 год № 2) <https://doi.org/10.53885/edinres.2024-yil.02.10>
11. Begimkulov J. Istiqloq yillarida Jizzax viloyatidagi demografik o‘zgarishlar xususida. Vatan tarixini o‘rganishda arxiv va o‘lkashunoslik materiallarining o‘rni. Ilmiy maqolalar to‘plami. Toshkent. Vnesinvestprom, 2020-yil
12. Jizzax viloyati Mahalla va oilani qo‘llab-quvvatlash bo‘limi joriy arxivi. 2020-yil
13. Mahallalarda yoshlar bilan ishlash, yoshlar etakchisi lavozim majburiyatlari ilmiy nazariy asoslar Qosimov Azimjon Sanaqul o‘g‘li Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar 2025-yil 2-son 775-b
14. Qosimov A. Mustaqillik yillarida Jizzax mahallalari “QarDU xabarlar” jurnali 4/2(60) 2023-yil Iyul–avgust oylari

UDK: 330:8

INSON KAPITALINI KAPITALIZATSIYA QILISH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH

ПОВЫШЕНИЕ КАПИТАЛИЗАЦИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА

INCREASING THE CAPITALIZATION OF HUMAN CAPITAL

Qodirov Abdusattorxodja

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti,
Iqtisodiyot nazariyasi kafedras, prof. i.f.d.

Tulaganov Erkaboy Jumabekovich,

Angren universiteti Iqtisodiyot va moliya kafedras, dotsenti

Berdimurodov Usmon Suyunovich

TIQXMMI Milliy tadqiqot universiteti, “Muhandislik
tizimlarni boshqarish” kafedras, dotsenti i.f.n.

Annotatsiya

Inson kapitalini kapitallashuvi darajasini oshirish masalasi ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Inson kapitalini kapitalizatsiya qilish darajasini oshirishning ilmiy asoslari yoritilgan hamda uning samaradorligiga ta’siri va uning omillari o‘rganilgan. Shuningdek, inson kapitalini rivojlantirish bo‘yicha takliflar berilgan.

Kalit so‘zlar: kapital, kalkulyatsiya, iqtisodiy, ishlab chiqarish xarajatlari, insonning shakllanishi, boshqaruv hisobi, samaradorlik, raqamli texnologiyalar.

В статье рассмотрен вопрос формирования человеческого капитала и её эффективность. Влияние повышение капитализации человеческого капитала. Даны определение человеческого капитала в условиях развитие рыночной экономики.

Ключевые слова: капитал, расчет, экономика, производственные затраты, развитие человеческого потенциала, управленческий учет, эффективность, инвестиции.

This article examines the formation of human capital and its effectiveness. It also explores the impact of increasing human capital capitalization. It also defines human capital in a developing market economy.